

Ю.Є. БЕЗУГЛА

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕНТРОПІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Визначено, що спрямованість формування якісно нового рівня енергетичної безпеки підприємства знаходить відображення в сукупності пріоритетів росту її складових, у структурних змінах їхніх пропорцій. Показниками, що характеризують економічний ріст підприємства, є темпи росту енергетичної безпеки (сума авансованого капіталу) і результатів її використання - виторгу від реалізації. Однак реалізація інноваційної стратегії припускає відхилення від цієї ідеальної залежності, що пов'язане із завданнями реалізації кожного етапу й послідовністю заходів стратегії механізму управління. Механізм енергетичної безпеки починається з ідеї, має свою мету, тобто створення повноцінних суб'єктів господарювання, здатних ефективно функціонувати в будь-яких умовах та виробляти конкурентоспроможну продукцію. Задля мети виробляються завдання і таким чином утворюється ланцюг цільової орієнтації енергетичної безпеки

Таким чином, якщо традиційний підхід до енергетичної безпеки підприємства виходить з аналізу взаємодії підприємства та його зовнішнього середовища, то сучасна (інтеграційна) теорія розглядає взаємодію трьох взаємопов'язаних компонентів: зовнішнього середовища, бізнес-оточення та внутрішнього середовища. Саме тому, головною ідеєю інтеграційної концепції є постійне перебування підприємства в стані енергетичної безпеки. За такої ситуації не виникатиме необхідності розрізняти оперативну та стратегічну, зовнішню та внутрішню зміну, так як інтеграційна реструктуризація вже включатиме в себе всі ці види. Звичайні методи підвищення продуктивності – раціоналізація і автоматизація процесів – в майбутньому не будуть призводити до серйозних поліпшень, які потрібні підприємствам. Діагностика дозволяє скласти «бізнес портрет» підприємства й визначити стратегії його розвитку енергетичної безпеки, сформулювати мету й завдання проекту енергетичної безпеки. Найбільш застосовуваним з визначених механізмів є виділення найбільш перспективних виробництв на окремі баланси на правах дочірнього підприємства. Це зумовлено в першу чергу тим, що таким чином ці виробництва звільнялися від тягаря заборгованості та податкових зобов'язань головного підприємства та могли розвиватися з використанням власного рахунку без загрози блокування їх діяльності (в першу чергу податковою адміністрацією). Використання іноземного капіталу на фінансування енергетичної безпеки підприємств часто дозволяє отримати додаткові переваги у вигляді нових знань та досвіду іноземних партнерів, оскільки останні бажають отримати ефект від вкладених інвестицій не менший, ніж у своїх країнах, й сприяють цьому.

Ключові слова: управління, безпека, розвиток, промислове підприємство, стратегія, економічні процеси, ефект

YULIYA BEZUHLA

MECHANISM FOR MANAGEMENT OF ENERGY SECURITY ENTERPRISES IN CONDITIONS OF ENTROPY ECONOMIC PROCESSES

It is determined that the direction of forming a qualitatively new level of energy security of the enterprise is reflected in the set of priorities of the growth of its components, in structural changes in their proportions. Indicators characterizing the economic growth of the enterprise are the growth rates of energy security (the amount of advanced capital) and the results of its use - the revenue from sales. However, the implementation of the innovation strategy assumes a deviation from this ideal dependence, which is associated with the tasks of implementing each stage and the sequence of measures of the management mechanism strategy. The energy security mechanism begins with an idea, has its own goal, that is, the creation of full-fledged business entities capable of operating effectively in any conditions and producing competitive products. For the purpose, tasks are developed and thus a chain of target orientation of energy security is formed. Thus, if the traditional approach to the energy security of an enterprise is based on the analysis of the interaction of the enterprise and its external environment, then the modern (integration) theory considers the interaction of three interrelated components: the external environment, the business environment and the internal environment. That is why the main idea of the integration concept is the constant presence of the enterprise in a state of energy security. In such a situation, there will be no need to distinguish between operational and strategic, external and internal change, since integration restructuring will already include all these types. Conventional methods of increasing productivity - rationalization and automation of processes - in the future will not lead to serious improvements that enterprises need. Diagnostics allows you to create a "business portrait" of the enterprise and determine the strategies for its development of energy security, to form the goal and objectives of the energy security project. The most widely used of the identified mechanisms is the allocation of the most promising productions to separate balance sheets as subsidiaries. This is primarily due to the fact that in this way these productions were freed from the burden of debt and tax obligations of the main enterprise and could develop using their own account without the threat of blocking their activities (primarily by the tax administration). The use of foreign capital to finance the energy security of enterprises often allows for additional benefits in the form of new knowledge and experience of foreign partners, since the latter want to get an effect from the investments made no less than in their own countries, and contribute to this.

Keywords: management, security, development, industrial enterprise, strategy, economic processes, effect

Вступ. Сьогодні одним із стратегічних завдань для економік багатьох країн світу є скорочення споживання невідновлюваних енергетичних ресурсів, головним чином нафти та природного газу. Проте зазначені проблеми значно загострилися з 2022 року, коли політичні відносини між багатьма державами та рівень глобальної економічної стабільності значно погіршилися. За цих обставин багато країн поставили собі за мету значно підвищити рівень своєї енергетичної незалежності на основі зменшення потреби в імпорті викопної енергії. Слід зазначити, що необхідність скорочення споживання невідновлюваних енергоресурсів зумовлена прагненням багатьох національних урядів підвищити

свою енергетичну незалежність, а також багатьма іншими обставинами. До них належать, серед іншого, значні коливання рівнів і цін на більшість джерел енергії та негативний вплив споживання цих джерел енергії на зовнішнє середовище. Крім того, висока ціна на енергоресурси негативним чином впливає на коливання рівня енергетичної безпеки підприємств в умовах ентропії та рівень їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Багато вчених-економістів займаються вивченням питань, пов'язаних з дослідженням енергетичної безпеки підприємств: Агравал Р.[1], Ванкеде В. [1], Бхаттачарія А. [4], Форсман Х. [8], Клемпарський М. [10], Прохорова В. [13]. Велика кількість наукових

робіт вчених-економістів відзначаються важливістю проблем розробки механізму управління енергетичною безпекою підприємств в умовах ентропії економічних процесів, що належать до найбільш важливих й актуальних не лише в науковому, а й, насамперед, у практично-прикладному аспекті.

Мета статті – удосконалення механізму управління енергетичною безпекою підприємств в умовах ентропії економічних процесів.

Основні результати дослідження. Спрямованість формування якісно нового рівня енергетичної безпеки підприємства знаходить відображення в сукупності пріоритетів росту її складових, у структурних змінах їхніх пропорцій. Показниками, що характеризують економічний ріст підприємства, є темпи росту енергетичної безпеки (сума авансованого капіталу) і результатів її використання - виторгу від реалізації. Однак реалізація інноваційної стратегії припускає відхилення від цієї ідеальної залежності, що пов'язане із завданнями реалізації кожного етапу й послідовністю заходів стратегії механізму управління. Механізм енергетичної безпеки починається з ідеї, має свою мету, тобто створення повноцінних суб'єктів господарювання, здатних ефективно функціонувати в будь-яких умовах та виробляти конкурентоспроможну продукцію. Задля мети виробляються завдання і таким чином утворюється

ланцюг цільової орієнтації енергетичної безпеки (рис.1).

В умовах нестабільності зовнішнього контексту енергетична безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки країни. Україна, як країна з високою залежністю від імпорту енергоресурсів, потребує системних рішень щодо реформування енергетичного сектору [16].

При проведенні енергетичної безпеки в кожного суб'єкта господарювання має бути індивідуальний підхід до розв'язання завдання виходу його з кризового стану. Процес енергетичної безпеки реалізується за допомогою базисного механізму перетворення, що визначає вектор реструктуризації, і забезпечуючих механізмів потенціалу, що формують комплексність перетворень в основних підсистемах підприємства (рис. 2).

Процес енергетичної безпеки підприємства носить як тактичний, так і стратегічний характер. Управляючи потенціалом, можемо управляти й поточним станом підприємства, і перспективами його енергетичного розвитку. Процеси енергетичного розвитку підприємства не є визначеними й припускають вплив випадків, відхилення, боротьбу протилежних сил. Управління даними процесами носить стратегічний характер.

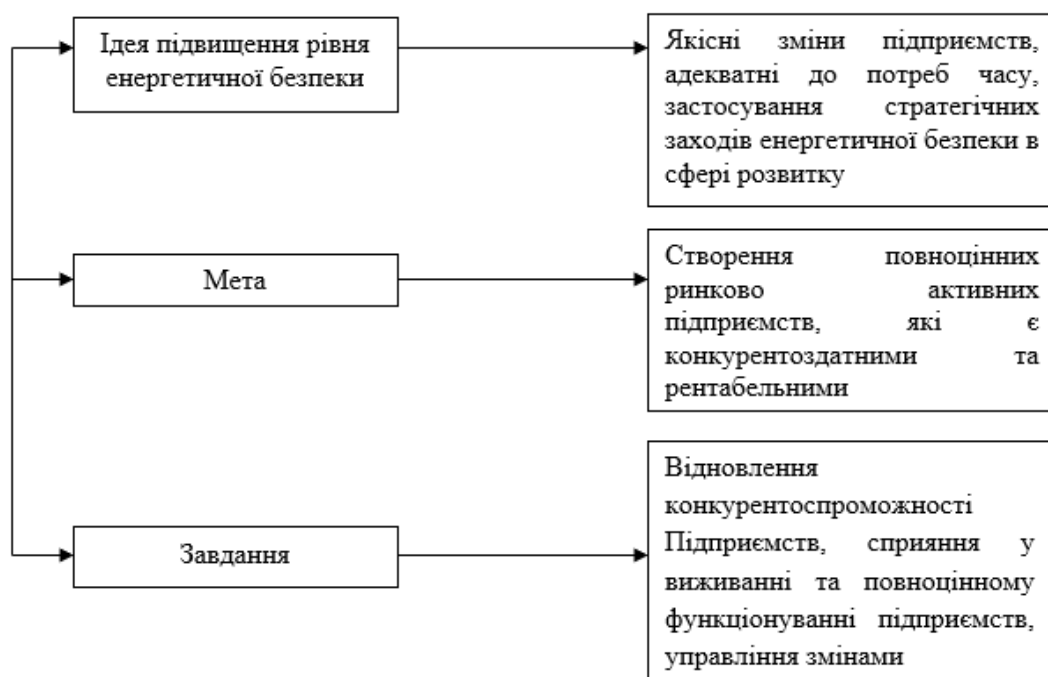

Рис. 1 - Цільова орієнтація механізму управління енергетичною безпекою підприємства

Рис. 2 - Механізм енергетичної безпеки підприємства

Це постійний пошук і реалізація нових можливостей використовуваних ресурсів, форм і видів діяльності підприємства. Результатами реалізації даних процесів, що визначають інноваційний розвиток і стійку конкурентну перевагу підприємства на ринку, є проектування й впровадження нових товарів і технологій (рис. 3). Відповідно до цілей управління процесами функціонування й розвитку підприємства, групуються функції тактичного й стратегічного управління енергетичною безпекою. Основними функціями тактичного управління енергетичною безпекою підприємства є: використання наявного потенціалу, результатом чого є ефективна діяльність підприємства з виробництва й реалізації продукції; аналіз і оцінка поточної безпеки підприємства і його складових з метою контролю й регулювання процесів функціонування й розвитку підприємства; виявлення, оцінювання й використання факторів, що впливають на потенціал енергетичної безпеки підприємства; створення умов для формування потенціалу розвитку енергетичної безпеки в умовах ентропії економічних процесів.

Функції стратегічного управління енергетичною безпекою підприємства: формування стратегічного потенціалу енергетичної безпеки відповідно до цілей і завдань розвитку підприємства; пошук нових можливостей і вибір з них найбільш перспективних, який визначається цілеспрямованим вивченням перспектив змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі для визначення найбільш імовірних потенційних енергетичних можливостей; обґрунтування вибору й напрямку розвитку підприємства; оцінка ступеня достатності й надійності стратегічного потенціалу для досягнення цілей розвитку підприємства; оцінка ступеня гнучкості потенціалу управління, що полягає в перегрупованні ресурсних можливостей і стратегічному баченні; мотивація з метою активізації процесів саморозвитку працівників підприємства й максимальної віддачі творчого й інноваційного потенціалу персоналу управління й керівної ланки; аналіз і оцінка реалізації процесів формування й розвитку потенціалу енергетичної безпеки підприємства; розробка й реалізація стратегій розвитку підприємства.

Рис. 3 - Етапи механізму управління енергетичною безпекою підприємств в умовах ентропії економічних процесів

Запорукою успіху енергетичної безпеки є комплексна бізнес-діагностика, що покликана виявити й зрозуміти проблеми підприємства, його слабкі й сильні сторони, місце підприємства на ринку й серед конкурентів, дати кількісну і якісну характеристику стану підприємства як цілісного організму стосовно зовнішнього бізнес оточенню й у теж час складної системи, що включає організаційної, виробничу, фінансову, управлінську структури у всіх їхніх взаємозв'язках. Головним змістом відстежування і керування процесом енергетичної безпеки є організація виконання стратегічної програми підприємства, тобто здійснення контролю над ходом реалізації і програми. Подальша структурна перебудова підприємств повинна забезпечувати ефективний розподіл і використання всіх ресурсів суб'єкта господарювання. Неоднозначність і складність проведення такого комплексу заходів, а також своєрідність та деяка унікальність розвитку галузі функціонування спонукає власника обирати найефективніший механізм управління енергетичною безпекою підприємств в умовах ентропії економічних процесів.

Висновок. Таким чином, якщо традиційний підхід до енергетичної безпеки підприємства виходить з аналізу взаємодії підприємства та його зовнішнього середовища, то сучасна (інтеграційна) теорія розглядає взаємодію трьох взаємопов'язаних компонентів: зовнішнього середовища, бізнес-оточення та внутрішнього середовища. Саме тому, головною ідеєю інтеграційної концепції є постійне перебування підприємства в стані енергетичної безпеки. За такої ситуації не виникатиме необхідності розрізняти оперативну та стратегічну, зовнішню та внутрішню зміну, так як інтеграційна реструктуризація вже включатиме в себе всі ці види. Звичайні методи підвищення продуктивності – раціоналізація і автоматизація процесів – в майбутньому не будуть призводити до серйозних поліпшень, які потрібні підприємствам. Діагностика дозволяє скласти «бізнес портрет» підприємства й визначити стратегії його розвитку енергетичної безпеки, сформулювати мету й завдання проекту енергетичної безпеки. Найбільш застосовуваним з визначених механізмів є виділення найбільш перспективних виробництв на окремі баланси на правах дочірнього підприємства. Це зумовлено в першу чергу тим, що таким чином ці виробництва звільнялися від тягара заборгованості та податкових зобов'язань головного підприємства та могли розвиватися з використанням власного рахунку без загрози блокування їх діяльності (в першу чергу податковою адміністрацією). Використання іноземного капіталу на фінансування енергетичної безпеки підприємств часто дозволяє отримати додаткові переваги у вигляді нових знань та досвіду іноземних партнерів, оскільки останні бажають отримати ефект від вкладених інвестицій не менший, ніж у своїх країнах, й сприяють цьому.

Список використаних джерел

1. Agrawal, R., Wankhede, V., Kumar, A., Upadhyay, A., Garza-Reyes, J. (2021). Nexus of circular economy and sustainable business performance in the era of digitalization. *International Journal of Productivity and Performance Management*. doi: 10.1108/IJPPM-12-2020-0676
2. Bezuhla J., Kononenko Ya., Bytiak O., Zacharchyn H., Korin M. Renovation and sustainable development of the industrial energy enterprise: economic and legal management mechanism / IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2021, 628(1), 012009.
3. Bezuhla, J.E. Scenarios of enterprises economic activity development / *Actual Problems of Economics*, 2015, 170(8), p. 402–408.
4. Bhattacharya, A. (2021). Achieving sustainability in supply chain operations in the interplay between circular economy and Industry 4.0. *Production Planning & Control*. doi: 10.1080/09537287.2021.1981032
5. Cucchiella, F., D'Adamo, I. & Gastaldi, M. (2018). Future trajectories of renewable energy consumption in the European Union. *Resources*, 7, 10. <https://doi.org/10.3390/resources7010010>.
6. Charan R. and Carey D. and Barton D. 2019. Talent wins: on a new approach to realizing HR potential (Olymp-business) 224 p.
7. Daisley B. 2020 .New rules of work. Generator of productive peace (Bombora). 368 p.
8. Forsman H. Innovation capacity and in novation development in small enterprises. A com parison between the manufacturing and service sectors / H.Forsman // *Research Policy*. – 2011. – Vol. 40, Issue 5. – P. 739–750.
9. Horng J.S. Creativity, aesthetics and eco friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative resta urants/ Horng J.S., Chou S.F., Liu C.H., Tsai C.Y. // *Tourism Management*. – 2013. – Vol. 36. – P. 15–25.
10. Klemparsky M.M, Kosareva I.P., Bezugla J. E. Strategic influence of external sphere on machine-building enterprises activity/ *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. – 2018. – Vol. 1, No 24. – P.374-382
11. Mazzucato M. From market fixing to marketcreating: a new framework for innovation policy / M. Mazzucato // *Industry and Innovation*. – 2016. – Vol. 23, issue 2. – P. 140–156.
12. Mukhametlatypov R. F. and Gafarova A. I. 2013. Plans of the joint-stock ownership of employees ESOP No 6 pp 389-390.
13. Prokhorova, V.V., Bezuhla, J.Y. Enterprise cash flow optimization based on factoring / *Actual Problems of Economics*, 2015, 172(10), p. 452–457.
14. Prokhorova, V., Protchenko, V., Bezuglaya, Y., & Us, J. (2018). The optimization algorithm for the directions of influence of risk factors on the system that manages the potential of machine-building enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4(1 (94), 6–13. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2018.139513>
15. Prokhorova V., Protchenko V., Abuselidze G., Mushnykova S., Yu. Yu. Safety of industrial enterprises development: evaluation of innovative and investment component. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2019, (5): 155-161.
16. Прохорова, В. (2023). Реформування енергетичного сектору України в контексті управління енергетичною безпекою. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 15(30). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-03)
17. Управління структурними трансформаціями інноваційного потенціалу промислових енергетичних підприємств: монографія /В. В. Прохорова, А. В. Проценко– Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2021. – с 226.

References

1. Agrawal, R., Wankhede, V., Kumar, A., Upadhyay, A., Garza-Reyes, J. (2021). Nexus of circular economy and sustainable business performance in the era of digitalization. *International Journal of Productivity and Performance Management*. doi: 10.1108/IJPPM-12-2020-0676
2. Bezuhla J., Kononenko Ya., Bytiak O., Zacharchyn H., Korin M. Renovation and sustainable development of the industrial energy enterprise: economic and legal management mechanism / IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2021, 628(1), 012009.

3. Bezuhla, J.E. Scenarios of enterprises economic activity development / *Actual Problems of Economics*, 2015, 170(8), p. 402–408.
4. Bhattacharya, A. (2021). Achieving sustainability in supply chain operations in the interplay between circular economy and Industry 4.0. *Production Planning & Control*. doi: 10.1080/09537287.2021.1981032
5. Cucchiella, F., D'Adamo, I. & Gastaldi, M. (2018). Future trajectories of renewable energy consumption in the European Union. *Resources*, 7, 10. <https://doi.org/10.3390/resources7010010>.
6. Charan R. and Carey D. and Barton D. 2019. Talent wins: on a new approach to realizing HR potential (Olymp-business) 224 p.
7. Daisley B. 2020 .New rules of work. Generator of productive peace (Bombora). 368 p.
8. Forsman H. Innovation capacity and in novation development in small enterprises. A com parison between the manufacturing and service sectors / H.Forsman // *Research Policy*. – 2011. – Vol. 40, Issue 5. – P. 739–750.
9. Horng J.S. Creativity, aesthetics and eco friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative resta urants/ Horng J.S., Chou S.F., Liu C.H., Tsai C.Y. // *Tourism Management*. – 2013. – Vol. 36. – P. 15–25.
10. Klemparsky M.M, Kosareva I.P., Bezugla J. E. Strategic influence of external sphere on machine-building enterprises activity/ *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. – 2018. – Vol. 1, No 24. – P.374-382
11. Mazzucato M. From market fixing to marketcreating: a new framework for innovation policy / M. Mazzucato // *Industry and Innovation*. – 2016. – Vol. 23, issue 2. – P. 140–156.
12. Mukhametlatypov R. F. and Gafarova A. I. 2013. Plans of the joint-stock ownership of employees ESOP No 6 pp 389-390.
13. Prokhorova, V.V., Bezuhla, J.Y. Enterprise cash flow optimization based on factoring / *Actual Problems of Economics*, 2015, 172(10), p. 452–457.
14. Prokhorova, V., Protsenko, V., Bezuglaya, Y., & Us, J. (2018). The optimization algorithm for the directions of influence of risk factors on the system that manages the potential of machine-building enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4(1 (94), 6–13. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2018.139513>
15. Prokhorova V., Protsenko V., Abuselidze G., Mushnykova S.,Us. Yu. Safety of industrial enterprises development: evaluation of innovative and investment component. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2019, (5): 155-161.
16. Prokhorova, V. (2023). Reformuvannya enerhetychnoho sektoru Ukrainy v konteksti upravlinnia enerhetychnoiu bezpekoiu. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriya Ekonomika*, 15(30). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-03)
17. Upravlinnia strukturnymy transformatsiamy innovatsiinoho potentsialu promyslovykh enerhetychnykh pidpriemstv: monohrafiia /V. V. Prokhorova, A. V. Protsenko– Kh.: Vydavnytstvo Ivanchenka I. S., 2021. - s 226.

Надійшла (received) 14.08.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Безугла Юлія Євгенівна (Bezuhla Yuliia) – кандидат економічних наук, доцент, Українська інженерно-педагогічна академія, доцент кафедри економіки та менеджменту, Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5885-607X>; тел.: (099) 067-99-71; e-mail: yulya-yu-2013@ukr.net